

De schaduwzijde van idealisme

Ervaringen van een kleine stichting

Stichting Pequeno is actief op het gebied van rurale projecten in Brazilië. In haar tienjarig bestaan heeft de stichting meerdere problemen ondervonden bij ontwikkelingsprojecten. Deze problemen waren niet alleen te wijten aan cultuurverschillen, maar hadden complexe oorzaken. Het leidde ertoe dat Pequeno koos voor een nieuwe benadering van ontwikkelingssamenwerking. Microkredieten, eerlijke handel en ecologische landbouw zijn nu de sleutelwoorden. Daarnaast doet Pequeno onderzoek naar donaties in Nederland.

Stasio Komar & Irene Mol

De naam van stichting Pequeno, Portugees voor klein, is gebaseerd op de eerste ideeën van waaruit de stichting is opgericht. Pequeno betekent namelijk ook kind, arm, onbeduidend. Lange tijd steunde Pequeno kleinschalige projecten in steden en rurale gebieden in Brazilië. Daarmee deden we een schat aan ervaringen op, zowel positief als negatief. Achteraf bleek dat laatste logisch. Op de moeilijkheden van achtergebleven gebieden waren we niet voorbereid. In 1996 maakten we voor het eerst kennis met Brazilië. We werden getroffen door de mensen, het landschap, maar ook door de grote tegenstellingen. Bij terugkomst rees het plan om op bescheiden wijze iets bij te dragen aan oplossingen voor de problemen waar dat immense land mee te kampen heeft. Tijdens een volgende reis legden we contacten met diverse organisaties in Rio de Janeiro die zich inzetten voor straatkinderen. De prille kennismaking werd concreter, we vonden financiering en zo konden we onze ideeën in 1997 omzetten in een stichtingsvorm. Binnen de kortste keren raakten we betrokken bij twee grote organisaties voor straatkinderen in Rio en bij kleine basisgroepen op het platteland. We ontdekten dat plattelandsgebieden veel minder aandacht kregen uit het buitenland. Er was minder steun aanwezig voor de schrijnende situaties die we daar aantroffen. We leerden dat de oorzaak van het verschijnsel van miljoenen ontheemde families in de grotere steden van Brazilië juist daar lag waar mensen van hun grond, hun huis en hun dorp waren verdreven. Het leek ons niet logisch om in de stad de gevolgen te bestrijden van problemen die hun oorsprong hadden op het platteland. Dat was een reden waarom we naast kinderprojecten in en rond Rio meer en meer projecten gingen steunen in rurale gebieden. We raakten er steeds meer van overtuigd dat het heel belangrijk was initiatieven te ondersteunen die ervoor zorgden dat kleinschalige landbouw weer toekomst kon krijgen. Daardoor zouden kleine boerenfamilies niet meer noodgedwongen naar de steden hoeven te trekken op zoek naar werk, dat er veelal niet was.

Goede bedoelingen

In de eerste jaren van ons bestaan waren de contacten met partnerorganisaties, maar ook met de doelgroep zelf, intensief en voor een groot deel positief. Toch waren er ook grote teleurstellingen. Die hadden vooral te maken met de verantwoording van de geschonken middelen. Aangezien we zorgvuldig om wilden gaan met het aan onze stichting toevertrouwde geld, was het nodig om zo goed mogelijk te controleren of dat ook volgens de afspraken werd besteed. We ontvingen allerlei aanvragen die we niet allemaal konden honoreren, maar we deden ons best om aan zoveel mogelijk verzoeken tegemoet te komen. Vóór de toekenning van een donatie stelden we vragen. We bezochten als het enigszins kon de projecten waar het over ging. We stelden een contract op en na verloop van tijd vroegen we om verantwoording. Daardoor konden we ook aan onze achterban laten zien dat onze inzet, maar vooral die van onze contactpersonen zinvol was. Het was juist in die voortdurende

communicatie dat het verschil in taal en cultuur dikwijls het scherpst voelbaar was. In een paar gevallen ging het echt mis. We kwamen erachter dat goede bedoelingen niet altijd “goed” waren en we gingen vragen stellen. Dat werd ons niet in dank afgenomen en we werden keihard met de schaduwzijde van idealisme geconfronteerd. Het was te gemakkelijk om de problemen die we ondervonden alleen maar te wijten aan cultuurverschillen. Onze ergste ervaring was juist die met een organisatie waarin nota bene enkele van onze eigen landgenoten de leiding hadden. Toen we een aantal andere organisaties en personen in Nederland benaderden om te vragen wat hun ervaringen waren met deze partnerorganisatie in Rio, bleken deze veelal bang te zijn voor hun reputatie. Daardoor en door het feit dat de organisatie in Rio het ons onmogelijk maakte om dingen te onderzoeken, moesten we het opgeven zonder echt boven tafel te hebben gekregen wat er nu werkelijk met onze bijdragen was gebeurd. Gelukkig hadden we ook hele goede persoonlijke relaties opgebouwd met mensen die zich volledig inzetten om iets te doen aan de problemen van hun land. En die bleken veel ingewikkelder van aard dan we aanvankelijk dachten.

Ontheemden

Gaandeweg is Pequeno anders gaan kijken naar ontwikkelingshulp. We zijn niet alleen selectiever in onze keuzes voor projectsteun geworden, maar zien nu in hoe afhankelijk veel mensen in landen als Brazilië zijn van steun, terwijl eigen initiatief vaak niet tot ontwikkeling kan komen. Het is belangrijk om je af te vragen waar de oorsprong ligt van armoede en ongelijkheid. Lost het wel iets op om alsmaar geld te sturen naar gebieden die door een eeuwenlange exploitatie leeggeplukt, vervuild en ontvolkt zijn? Moeten westerse organisaties nog jarenlang stedenprojecten steunen die het gevolg zijn van de vlucht van een eindeloze stroom ontheemden?

Ook begonnen we in te zien dat wij als zoveelste kleine stichting niet moeten proberen opnieuw het wiel uit te vinden. De laatste jaren zijn we op zoek gegaan naar deskundige organisaties, ook in Nederland, die op hetzelfde gebied werkzaam zijn als wij: rurale ontwikkeling waardoor meer mensen een redelijk bestaan kunnen opbouwen. Zo kwam het dat we meer en meer kozen voor een nieuwe benadering. Microkredieten, eerlijke handel en ecologische landbouw werden onze sleutelwoorden. We werken inmiddels samen met enkele organisaties die daarmee veel expertise hebben opgebouwd.

Bescheiden

Naast het steunen van nog maar enkele hulpprojecten heeft Pequeno als stichting een begin gemaakt met het investeren in inkomensontwikkeling, zodat nieuwe initiatieven die leiden tot een gelijkwaardiger wereldeconomie levensvatbaar kunnen worden. In samenwerking met de microkredietinstelling Oikocredit en met de organisatie Solidaridad, die eerlijke handel wil bevorderen, proberen we op een andere en meer fundamentele manier onze idealen te verwezenlijken. We beseffen dat onze bijdrage daarin bescheiden zal blijven. Maar aangezien we onszelf niet alleen maar als financier zien, nemen we ook actief deel in overleg en planning voor de concrete invulling van projecten. Dat ook hierbij niet alles vanzelf gaat, ervaren we wederom als een logisch gevolg van het werken aan probleemoplossingen. Maar we hebben nu in ieder geval het gevoel dat we deel uitmaken van een onvermijdelijke verandering in de benadering van armoedebestrijding.

Onderzoek naar werwing en bestedingen

Door onze ervaringen met bestedingen zijn we ook verder onderzoek gaan doen naar de wijze waarop in Nederland gedacht wordt over donaties. Daarbij zijn we op verrassende feiten

gestuit. In Nederland worden jaarlijks miljarden geschonken aan allerlei goede doelen. Het publiek heeft weinig weet van wat zich achter de schermen afspeelt. Soms duikt een schandaal op in de media, het publiek wordt wantrouwig en de goeden zijn de dupe van de kwaden. In Nederland is er nauwelijks ruimte voor het daadwerkelijk en onafhankelijk behandelen van klachten over goede doelen. Zelfs het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF), dat zegt toezicht te houden op bestedingen, voert geen controles uit op lokaal projectniveau. Er wordt veel gesproken over regelgeving en transparantie. Pequeno twijfelt aan de werkelijke waarde en de haalbaarheid van die begrippen. De werkelijkheid voorbij onze grenzen is een ander verhaal. Het kost veel moeite om collega-organisaties te overtuigen van het gevaar van werven bij het grote publiek met misleidende slagzinnen zoals de bewering dat 100 procent van de geworven gelden wordt besteed aan de doelgroep. Pequeno probeert om met collega's, koepelorganisaties en de overheid in gesprek te gaan om tot een verbetering te komen die zowel voor de donateur als voor de wervende organisaties acceptabel is.

Het is belangrijk om je af te vragen waar de oorsprong ligt van armoede en ongelijkheid.